

3. Martynov D. (2009). On the Semantical Evolution of the Notion of Utopi. Problems of Philosophy [in Russian].
4. Prykhodko A. (2001). The Genre of Fantasy in the British Literature: the Problem of Utopic Thinking. Candidate's thesis. Moscow: MGOPU [in Russian]
5. Shadurskiy M. (2007) Literary Utopia from More to Huxley: The Problems of the Genre Poetics and Semiosphere. Moscow: LKI Press [in Russian].
6. Brackett L. The Book of Skaith. New York: Nelson Doubleday, 1976 [in English].

Стаття надійшла до редакції 19.11.2018 р.

УДК 008:001

Копієвська Ольга Рафаїлівна
 доктор культурології, професор,
 завідувач кафедри арт-менеджменту
 та івент-технологій
 Національної академії керівних
 кадрів культури і мистецтва
 ORCID 0000-0002-4537-4888
 okopievskaa@gmail.ru

ТЕМАТИЗАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Мета статті - дослідити наявні теорії щодо розуміння понять «практика» «культурна практика», їх осмислення в контексті модифікації й трансформації традиційних компонентів культури. **Методологія дослідження** включає загальнонаукові принципи систематизації та узагальнення досліджуваної проблеми, які дозволили визначити й науково обґрунтувати наявні теорії, концептуальні підходи до розуміння змісту поняття «практика» та «культурна практика». Мета та завдання статті обумовили застосування аксіологічного підходу, що дозволило виявити в розглянутих теоріях певну однаковість у розумінні приналежності людини до різноманітних практик, культурних зокрема. Використання аналітичного методу дозволило виявити концептуальні засади щодо подальших наукових перспектив. **Наукова новизна** полягає в дослідженні теорій щодо розуміння понять «практика», «культурна практика», з'ясування смислового діапазону досліджуваних понять, аналіз їхньої семантики й змістового наповнення. **Висновок.** Розглянуті в статті теорії дозволили констатувати, що головним суб'єктом будь-якої практики виступає людина, яка, здійснюючи будь-яку діяльність, утворює практику як певний набір властивих їй дій, яка заснована на її індивідуальних характеристиках, таких як поведінка, виховання, освіта, творчість, мистецтво, дозвілля, створення й підтримка традицій, ментальний зв'язок тощо. Однією з головних інтенцій культурних практик є збереження, передача й подальший розвиток системи значень, смислів, уявлень, що опредмечені в знаннях та виражені в символічній формі. Тематизація культурних практик вимагає уточнення їхнього змістового наповнення й передбачає розробку понятійно-категоріального апарату, використання якого дозволить теоретично обґрунтувати й детально описати розробку алгоритму їхньої реалізації як сукупності дій, прийомів, методів, вербальної й невербальної комунікації як необхідного жестиуального супроводу з урахуванням специфіки просторових локалів, топосів їхньої реалізації.

Ключові слова: практика; культурні практики; культурні повороти; культурні смисли; наукова традиція.

Копієвська Ольга Рафаїлівна, доктор культурології, професор, завідувач кафедри арт-менеджменту та івент-технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва

Тематизація культурних практик в науковому дискурсі

Цель статьи - исследовать существующие теории относительно понимания понятий «практика» «культурная практика», их осмысления в контексте модификации и трансформации традиционных компонентов культуры. **Методология** исследования включает общенаучные принципы систематизации и обобщения исследуемой проблемы, которые позволили определить и научно обосновать существующие теории, концептуальные подходы к пониманию содержания понятия «практика» и «культурная практика». Цель и задачи статьи обусловили применение аксиологического подхода, что позволило выявить в рассмотренных теориях определенное однозначное понимание принадлежности человека к различным практикам, культурным в частности. Использование аналитического метода позволило выявить концептуальные основы относительно дальнейших научных перспектив. **Научная новизна** заключается в исследовании теорий относительно понимания понятий «практика», «культурная практика», выяснения смыслового диапазона исследуемых понятий, анализ их семантики и содержательного наполнения. **Выводы.** Рассмотренные в статье теории позволили констатировать, что главным субъектом любой практики выступает человек, который осуществляя любую деятельность образует практику как определенный набор свойственной для него действий, основанных на его индивидуальных характеристиках, таких как поведение, воспитание, образование, творчество, искусство, досуг, создание и поддержание традиций, ментальную связь и другое. Одной из главных интенций культурных практик является сохранение, передача и дальнейшее развитие системы значений, смыслов, представлений, опредмеченные в знаниях и выражены в символической форме. Тематизация культурных практик требует уточнения их содержательного наполнения и предусматривает разработку понятийно-категоріального аппарата, использование которого позволит теоретически обосновать и детально описать разработку алгоритма их реализации как совокупности действий, приемов, методов, вербальной и невербальной коммуникации как необходимого жестиуального сопровождения с учетом специфики пространственных локальных топосов, их реализации.

Ключевые слова: практика; культурные практики; культурные повороты; культурные смыслы; научная традиция.

Kopiyevska Olga, D. Sc. of Cultural Studies, professor, head of Department of Art-Management and Event Technologies, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Thematization of Cultural Practices in the Scientific Discourse

Purpose of the Article. The purpose of the article is to study the existed theories of the concepts of «practice» and «cultural practices». In addition, the author analyses their understanding in the context of the modification and transformation of the components of culture. **Methodology.** The methodology of the research consists of the general scientific principles of systematization and generalization. They allow the author to determine and substantiate the existing theory and the conceptual approaches to the understanding of

the meaning of the concepts of «practice» and «cultural practice». The axiological approach gives us an opportunity to find out certain unanimity in the sense of the person's belonging to the various cultural practices in the studied theories. The analytical method helps us to reveal the conceptual foundations for further scientific perspectives. **Scientific Novelty.** The scientific novelty of the article consists in the study of the theories, concerning the understanding of the concepts of «practice» and «cultural practice», and the analysis of their semantic range of the considered concepts, their semantics, and content. **Conclusion.** The studied theories have allowed the author to state that the main subject of any practice is a person, who forms a practice as the particular activities, which are based on his/her individual characteristics such as behavior, education, creativity, art, leisure, and mental connection, etc. One of the main intentions of the cultural practices is the conservation, transfer and further development of the system of meanings, ideas that are objectified in the knowledge and manifested in the symbolic forms. The thematization of the cultural practices requires the clarification of their content and includes the development of a conceptual-categorical apparatus. It allows theoretically the author to describe the development of the algorithm for their implementation as the totality of actions, techniques, methods, verbal and non-verbal communication as a necessary gesture accompaniment, taking into account the specifics of spatial locals, toposes and their realization.

Key words: practice; cultural practices; cultural turns; cultural senses; scientific tradition.

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ характеризується активною зміною культурних практик. Старі культурні практики інтенсивно замінюються новими, оскільки перші втратили здатність вирішувати актуальні проблеми сьогодення. Культурні практики являють собою конкретні алгоритми дій і набори інструментів для досягнення певних цілей. Сучасні культурні практики передбачають розвиток міжкультурних зв'язків і активностей створення соціокультурних інститутів, упровадження в практику сучасних технологій та інновацій. Серед рис цього виду діяльності - цілеспрямованість активності і її наукове осмислення.

Таким чином людина, суспільство, держава і світ стають так званими замовниками й виробниками культурних практик, завдяки активній діяльності яких відбувається їхня трансформація.

Мета наукової розвідки – дослідити наявні теорії щодо розуміння понять «практика», «культурні практики», їхнього осмислення в контексті модифікації й трансформації традиційних компонентів культури.

Науковим завданням статті стало:

- з'ясувати смисловий діапазон понять: «практика», «культурна практика»;
- проаналізувати семантику й змістовне наповнення об'єкта дослідження, виявити міждисциплінарний характер цього концепту;
- окреслити перспективи досліджуваного предмету в наукову традицію.

Аналіз наукових джерел довів, що культурні практики як предмет наукових досліджень характеризується певною однотайністю в розумінні того, що суб'єктом будь-яких практик виступає «Homo practicing in late-modernity», тобто людина, яка в процесі реалізації різних видів діяльності на індивідуальному (мікро-), соціальному (макро-) і мезорівні (регіон, організація, кластери та інші соціальні агрегації) створює культурні практики. Вона раціонально або спонтанно обирає, купує, організовує й самоорганізовується, споживає, проектує тощо в просторі невизначеності, нелінійності, підвищеного ризику, обмеження ресурсів, неоднозначності наслідків, технологій, що використовуються при досягненні мети [5].

Виклад основного матеріалу. Четверта науково-технічна революція як головний драйвер глобалізації з її нелінійним, швидкоплинним і всеохопним перебігом формує нову невідому соціальну реальність, контури якої лише з'являються на горизонті. При цьому світ як на глобальному, так і на локальному рівнях стикається з постійним ускладненням соціокультурної динаміки, небажаними раніше біфуркаціями, ризиками, парадоксами, загостренням старих і появою нових розколів та конфліктів.

За влучним визначенням З. Баумана, такий соціум може бути тільки «плинним». А, відтак, і всі соціальні сфери мають таку ж атрибутивну якість: «плинна реальність», «плинна любов», «плинний страх» і, відповідно, «плинна культура». Зло в такому світі також стає плинним: «Протягом останніх років зло набувало й надалі так само набуватиме здатності й властивостей рідини» [1, 33]. І найбільша небезпека подібного зла, його спокуслива сила, на думку мислителя, криється в його онтологічній укоріненості в сучасному світі: «Зло закладене в наш спільний спосіб буття-в-цьому-світі, який ми разом населяємо. Знищення зла, якщо таке взагалі можливо, вимагає не більше й не менше як ґрунтового переосмислення та радикальної перебудови цього способу життя» [1, 72].

Подібна радикальна перебудова можлива, на нашу думку, за умови розробки й упровадження в «буття-в-цьому-українському світі» різних культурних практик. Їхнє осмислення в контексті модифікації й трансформації традиційних компонентів культури та появи її нових вимірів у різних сферах суспільного буття потребує таких наукових підходів, які б враховували основні тренди соціальних змін, їхню різну темпоральність в окремих локалах, гетерогенність попри потужну тенденцію до гомогенізації. Крім того, культурна диверсифікація, як основа гетерогенності, обумовлює підвищення значущості символічних, а не раціонально-інструментальних конотацій, актуалізує моральний імператив, що ґрунтується на традиційних цінностях і, перш за все, релігійних.

Безпрецедентне зростання інтересу до культури й практично безмежне розширення семантики й змістового наповнення цього поняття безпосередньо пов'язане з «різноманіттям культурних поворотів», які з 1970-х років, як пише Д. Бахманн-Медик, «... стали виникати у фарватері лінгвістичного повороту», розкривши при цьому «... диференційоване й вкрай динамічне поле досліджень культури». Що в свою чергу змінило «... напрям мислення і встановило нові ракурси дослідницької діяльності»,

сприяло відкриттю нових предметних галузей досліджень і «зламало усталений теоретико-методологічний канон». Йдеться про такі різновиди *cultural turn*, як інтерпретативний, перформативний, рефлексивний, що спочатку склалися у сфері культурної антропології, а потім – просторовий, іконічний (візуальний), постколоніальний та ін. В подальшому *linguistic turn* стає матрицею, що задає схему для всіх подальших поворотів, обираючи англomовну транскрипцію [2, 7-8].

Cultural turn пов'язаний з іменами К. Гірца, Дж. Батлер, Дж. Кліффорда, Е. Саїда, Ф. Джеймісона, А. Лефевра, Д. Бахман-Медик, Дж. Александера, А. Реквіца, та дослідників у його межах П.Бурдьє, М. Фуко, М. Джейкобса, представників *cultural history i cultural studies* та ін. При тому, що цей поворот мав різні наслідки й різний зміст у різних дисциплінах, але в кожному з випадків засвідчував трансформацію дослідницьких програм.

Саме в межах «парадигмального зсуву», звільнення від «метанаративів» і перехід до «мікронаративів» актуалізується дослідження культурних практик. Вітчизняна дослідниця О. В. Шинкаренко взагалі вважає, що «... накопичений внаслідок «культурного повороту» матеріал з різних галузей соціальних та гуманітарних досліджень надає можливість побачити тенденцію нової інтерпретації культури у вимірі різноманіття культурних практик» [15, 55-59].

Київський культуролог Меднікова Г.С. звертає увагу на те, що попри появу чисельних статей, де аналізуються молодіжні культурні практики, культурні практики освіти, педагогіки, нові практики культурної поведінки у повсякденні тощо, в них не розкривається зміст цього поняття [10, 31].

На нашу думку, такий стан зумовлений як складністю самого поняття, так і проблемами вітчизняної культурології. І тому операціоналізація поняття «культурна практика», визначення його предметного поля в культурологічному знанні потребує, насамперед, з'ясування смислового діапазону такого поняття, як «практика». Ч. Тейлор, один із найвидатніших мислителів сучасності, у своїй роботі «Джерела себе», розмірковуючи над становленням модерної ідентичності, її витокami, вимірами, способами артикуляції в просторі культурних смислів та з'ясуванням ролі релігійних, політичних, економічних, сімейних, інтелектуальних, художніх практик зауважує, що більша частина ідей, які його цікавлять, - моральні ідеали, розуміння труднощів людини, концепції самості - вбудована в практики. «Під «практикою» - пише філософ, - я розумію дещо надзвичайно невизначене та загальне - більш чи менш стабільну конфігурацію спільної діяльності, що її форму визначає певна система приписів та заборон. Те, як ми виховуємо своїх дітей, як вітаємо одне одного на вулиці, як формуємо спільні ухвали, голосуючи на виборах, як здійснюємо обмін речей через ринок - усе це практики. Практики існують на всіх рівнях суспільного життя людей: родина, містечко, державна політика, ритуали релігійних спільнот тощо» [14, 274].

Ч. Тейлор головну роль у «формулюванні практик» відводить ідеям, способи переплетення яких «з відповідними практиками різноманітні», що потребує інтерпретації, але при цьому може створюватись і «проект чогось нового й невідомого» [14, 275-276].

Подібна «невизначеність і загальність» ускладнює розуміння практики, свідчить про неможливість дати якесь універсальне визначення цього поняття, а відтак обумовлює наявність численних її інтерпретацій, концепцій та теорій. В той же час, на нашу думку, можна говорити про наявність смислового «ядра» практик, пов'язаного із «ціннісно-смісловим універсумом» культури (С.Б. Кримський), де ідеї, будучи невідривними від буття, виявляються й «закріплюються» в різних практиках [9]. Крім того, кожна практика містить певну об'єктивовану сукупність смислів, що уособлюють та відображають особливості структури й функціонування суспільства як складної системи.

Останнім часом поняття «практика», багата палітра всіх його смислових відтінків використовується як одна із основних категорій в антропології, філософії, історії, соціології, політології, культурології, лінгвістиці («повсякденні практики», «неформальні практики», «практики розваг», «практики обміну», «тілесні практики», «перформативні практики» тощо) для створення різних ментальних конструкцій і картини світу та пояснення особливостей буття людини й механізмів її взаємодії між собою. Різні автори говорять про практики дослідження й упровадження, практики наукової дискусії, практики вирішення суперечок, практики економічної діяльності, практики політичної участі тощо.

Теорії соціальних практик розроблялися різними науковцями, серед яких М. Гайдеггер, Л. Вітгенштайн, М. Мосс, Н. Еліас, М. Поланьї, М. Фуко, Ж. Делез, М. де Серто, П. Бурдьє, А. Макінтайр, А. Реквіц, Л. Болтанські, Л. Тевено, Б. Латур та ін. Аналіз численних теорій, визначень і підходів до розуміння цих практик здійснили В.В. Волков і О.В. Хорхордін в ґрунтовному дослідженні «Теорія практик» [5]. Ці вчені пов'язують актуалізацію досліджень практики з прагматичним поворотом у соціально-гуманітарних науках. Що призвело, на їх думку, до втрати концептуального смислу, який це поняття мало спочатку в класичній німецькій філософії, а згодом – у марксистській праксису як предметно-практичної діяльності й означення активності суб'єкта (діяча, учасника, «агента» тощо) з акцентом на системно-структурних обмеженнях або асиметрії. В такому розумінні цей термін слугував деяким доповненням до дихотомічних і дуальних суб'єкт-об'єктних відносин, через опозиційну критику яких і обґрунтовувався. При цьому введення німецькою класичною філософією в теорію пізнання практики відкривало нове коло проблем [5, 8-12].

Автори «Теорії практик» в сучасному науковому дискурсі виокремлюють «ліву» чи «гуманістичну» концепцію (чи модель) практики, яка тяжіє до марксистського розуміння «праксису». А

витоки другої, «консервативної» теорії практик, пов'язують із філософією Л. Вітгенштайна і М. Гайдеггера й означають як «праву» та виокремлюють й аналізують теорії практик інших представників соціально-гуманітарного знання. [5, 8-12].

Однак Волков В.В. і Хархордін О.В. залишають поза увагою доробки британської школи Cultural Studies і лише частково згадують «нову культуральну історію»

Крім того, на нашу думку, звернення до категорії практика й актуалізація дослідження культурних практик обумовлюється не лише прагматичним поворотом, специфіка якого полягає, зокрема, й у відмові від протиставлення приватного й публічного на користь проміжних режимів їх координації, а зміною парадигми мислення й усім комплексом поворотів, які відбуваються в другій пол. ХХ ст., що засвідчує міждисциплінарний характер цього концепту. Означення контурів поворотів, дотичних до дисертаційного дослідження, і тематизація культурних практик в їхньому руслі, розширить і урізноманітнить когнітивний інструментарій пізнання соціокультурної реальності в межах культурології, прикладної зокрема.

Варто зазначити, що для кожної галузі знання характерний свій, відмінний від інших способів концептуалізації і включення практики в наукову традицію. Подібна специфіка пов'язана також з оптикою бачення окремими авторами шляхів реалізації індивідуальної дослідницької програми й тим, що П. Рікер називав «... залученою суб'єктивністю, залученою завдяки очікуваній об'єктивності» [12, 36]. Однак, набуваючи міждисциплінарної спрямованості, практика орієнтується на діалог, відмову від абсолютизації й універсалізації, а демонструє здатність «почути істину Іншого». Особливо це стосується культурних практик, оскільки будь-яка культура, в межах якої формуються останні, не є замкнутою в собі і на себе монадою. Теоретики діалогічної концепції культури (М. Бубер, М. Бахтін, В.Біблер) виходять з того, що кожна культура, попри свою унікальність, здатна жити й розвиватися лише «на грані культур», в діалозі з іншими культурами, а без такої взаємодії, того, що означається як міжкультурний діалог, вона приречена на деградацію.

Практика осмислюється не лише як феномен дії, а розглядається і як явище культури, знання й пізнання, досліджується в дискурсі стратегій мислення й життя, традиції та інновацій. Серед науковців з'являються спроби розмежувати поняття «практика», «діяльність» і «дія», оскільки вони практично отожднюються на підставі того, що належать до теорій макро- й макрорівня [13, 264-267].

Деякий інший підхід пропонує Дьяков А.А., який вважає, що «... в структуру практики входять категорії «дія» і «діяльність», де остання розуміється як конкретна практика. У структурі практики він виокремлює дві основні складові: «зовнішню» й «внутрішню». Внутрішня включає духовні і вольові зусилля особистості, а основною категорією аналізу при її розгляді він вважає поняття моральної дії. «Зовнішня» практика є інструментально-предметно-ставлення людини до світу, еквівалентом цього поняття є поняття «матеріально-предметна діяльність» [6, 435].

Це складні питання, й вони потребують самостійного ґрунтовного дослідження, що, попри їх значущість, виходить за межі поставлених у статті завдань. Але для нас важливим є питання фону, оскільки В. Волков і О. Хархордін акцентують увагу на фоновому характері практик. «Найпростіше розуміння фонові практики - просто діяльнісний контекст, в якому інтерпретується висловлювання або поведінка». Тобто, фон - це контекст, в рамках якого діє індивід [5, 18].

Варто уточнити, що поняття «фігура» й «фон» використовуються в гештальт - психології (К. Коффка, М. Вертгеймер), де їх відношення відіграє смисло - й системоутворювальну роль. До того ж фігура важливіша за фон, який є основою. Ідею фонових практик запозичує із робіт пізнього Л. Вітгенштайна, Г. Гарфінкель і розробляє власну концепцію практик. Опонент теорії практик В. Волкова й О. Хархордіна й розробник теорії фреймів В. Вахштайн пише, що у Л. Вітгенштайна контекст практичної дії концептуалізується в категоріях «фону» або «заднього плану». Відповідно й сама практика, що перебуває на передньому плані, розглядається як «фігура на фоні» [3, 65]. Вчений також розглядає метафору фону й фігури, де фон - це контекст, а фігура - це будь-яка повсякденна практика. Контекст, який розуміється як «фон», при цьому є чимось «видимим, але таким, що не помічається». Дослідник також звертає увагу на те, що «практичний акт і його контекст (описаний через інший практичний акт) міняються місцями в процесі їх аналізу інтерпретації» [4, 51].

Не вдаючись в полеміку між авторами теорії практик і фреймів, ми хочемо звернути увагу на динамічний та інверсійний характер «фігури-фону», тобто практики й контексту, та їх просторово-часове впорядкування. У просторі розгортання диспозиції «фігура-фон» фігурою буде практика, а фон – це контекст, тло реалізації активними продуцентами алгоритму тієї чи іншої практики. Якщо фон «... позначає всю палітру смислового змісту життя, - як пише А. Дьяков, - на підставі якої дослідницьке мислення виокремлює той чи інший вид діяльності, ту чи іншу практику», то фоном, контекстом, тлом виступає культура [7, 9-12].

А всі практики при цьому стають «ап'іорно фоновими – тобто соціокультурними», що стає «... загальною ознакою, атрибуцією практики як такої» [11, 57].

Висновки та перспективи подальших розробок. Таким чином, здійснюючи будь яку діяльність, людина утворює практику як певний набір властивої для неї поведінки, що заснована на її індивідуальних характеристиках, таких як поведінка, виховання, освіта, творчість, мистецтво, дозвілля, ство-

рення і підтримка традицій, ментальний зв'язок тощо. Практики, як і повсякденні рутинні процедури, передаються, видозмінюються в межах широкого простору культурних звичаїв і традицій.

Підсумовуючи вищезазначене ми можемо зробити висновок, що однією з головних інтенцій культурних практик є збереження, передача й подальший розвиток системи значень, смислів, уявлень, що опредмечені в знаннях та виражені в символічній формі.

Розуміння культурних практик як сукупності механізмів з виробництва (чи продукування) смислів та цінностей не виключає, з огляду на посилення тенденцій авторитаризму у різних країнах світу, способів консервації й відтворення якоїсь єдиної історичної ментальної матриці на рівні державної культурної політики, що становить небезпеку для суспільства, оскільки гальмує його розвиток у сучасному «світі мобільності».

Тематизація культурних практик у культурології, прикладній зокрема, передбачає розробку понятійно-категоріального апарату, використання якого дозволяє теоретично обґрунтувати й детально описати розробку алгоритму їх реалізації як сукупності дій, прийомів, методів, вербальної й невербальної комунікації як необхідного жестиального супроводу (чи демонстраційних жестів) з урахуванням специфіки просторових локалів, топосів їх реалізації [8, 45]. Необхідно враховувати, що пізнавальні конструкти, в парадигмі яких переважно працює вітчизняна наука, створені в епоху модерну й під впливом докорінної трансформації суспільного буття і людської діяльності, втрачають свій когнітивний потенціал і дієвість. Що вимагає уточнення їхнього змістового наповнення. Культурні практики, за умов наявності такого дієвого алгоритму й ефективної і взаємоузгодженої поведінки суб'єктів, дозволяють знімати соціальну напругу, забезпечуючи за допомогою стейкхолдерів взаємодію інститутів громадянського суспільства й органів державної влади з метою досягнення суспільного блага.

Література

1. Бауман З., Донкіс Л. Плинне зло. Життя без альтернатив. Київ : Дух і Літера, 2017. 216 с.
2. Бахманн-Медик Д. Культурные повороты. Новые ориентиры в науках о культуре / пер. с нем. С. Ташкенова. Москва: Новое литературное обозрение, 2017. 504 с.
3. Вахштайн В.С. «Практика» vs. «фрейм»: альтернативные проекты исследования повседневного мира. Социологическое обозрение. 2008. Т. 7. № 1. С. 65–95.
4. Вахштайн В. Социология повседневности и теория фреймов. СПб. : Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2011. 334 с.
5. Волков В. В., Хархордин О. В. Теория практик. СПб.: Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2008. 298 с.
6. Дьяков А. А. Философия и практика: было ли прошлое, есть ли настоящее, будет ли будущее? Наука. Философия. Общество : материалы V Российского философского конгресса: В 3 т. Новосибирск, 2009. Т. I. 531 с.
7. Дьяков А. Теория практик: Социально-философский потенциал концепции. Известия Саратовского университета. Философия, Психология. 2011. № 1. С. 9–12.
8. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець XX – початок XXI ст.): дис. ... д-ра культурології : 26.00.06. Київ, 2018. 487 с.
9. Крымский С. Б. Запити філософських смислів. Київ : Видавець ПАРАПАН, 2003. 240 с.
10. Меднікова Г. С. Концепт «культурні практики» і його роль у трансформації сучасної культури. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 7 : Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 37(50). С. 30–39.
11. Настояща К. В. Атрибуції поняття практики: колізії означення і пошуки верифікацій // Грані : науково-теоретичний альманах. 2018. Т. 21. № 1. С. 56–62.
12. Рикер П. История и истина / пер. с фр. СПб. : Алетейя, 2002. 400 с.
13. Смирнов А. В. Дискурсивные практики как инструмент исследования повседневности // Вестник Орловского государственного университета. Сер. Новые гуманитарные исследования. 2012. № 2 (22). С. 264–267.
14. Тейлор Ч. Джерела себе / пер. з англ. К. : Дух і Літера, 2005. 696 с.
15. Шинкаренко О. В. «Культурний поворот» як запит до культурології // Українські культурологічні студії. 2018. № 1(2). С. 55–59.

References

1. Bauman Z., Donkis L. (2017). Flood evil. Life without alternatives. Kyiv : Duh i Litera [in Ukrainian].
2. Bachmann-Medic D. (2017). Cultural Turns. New landmarks in the science of culture. Moscow : Novee literaturnoe obozrenie [in Russian].
3. Vakhshstayn V.S. (2008). "Practice" vs. "Frame": alternative projects for exploring the everyday world. Sociologicheskoe obozrenie, 7, 1, 65-95 [in Russian].
4. Vakhshstayn V. (2011). Sociology of everyday life and the theory of frames. St. Petersburg : European University in St. Petersburg [in Russian].
5. Volkov V.V., Kharkhordin O.V. (2008). Theory of Practitioners. St. Petersburg : European University in St. Petersburg [in Russian].
6. Dyakov A.A. (2009). The philosophy and the practice: was there the past, is there the present, will the future be? Nauka. Filosofiya. Obshchestvo : materialy V Rossiyskogo filosofskogo kongressa : in 3 vol. Novosibirsk, 1 [in Russian].
7. Dyakov A. (2011). Theory of Practitioners: The Social and Philosophical Potential of the Concept. Izvestiya Saratovskogo Universiteta : Filosofiya. Psihologiya, 1, 9-12 [in Russian].
8. Kopievskaya O. R. Transformation processes in the cultural practices of Ukraine: global, global context and local features (end of the XX - beginning of the XXI century): Doctor's thesis. Kyiv : NAKKKiM, 2018 [in Ukrainian].
9. Krymskiy S. B. (2003). Queries of philosophical meanings. Kyiv : PARAPAN [in Ukrainian].
10. Mednikova G. S. (2017). The concept of «cultural practices» and its role in the transformation of contemporary culture. Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedagogichnogo universytetu. Kyiv : NPU M.P. Dragomanov, 37 (50). 30-39 [in Ukrainian].
11. Nastoiashcha K. V. (2018). Attribution of the notion of practice: conflicts of definition and searches for verifications. Grani : naukovy-teoretychnyi almanah, 21, 1, 56-62 [in Ukrainian].
12. Riker P. (2002). History and Truth. St. Petersburg : Aleteia [in Russian].

13. Smirnov A. V. (2012). Discursive practices as a tool for the study of everyday life. Vestnik Orlovskogo gosudarstvennogo universiteta, 2 (22), 264-267 [in Russian].
14. Taylor Ch. (2005). Sources for herself. Kyiv : Duh i Litera [in Russian].
15. Shynkarenko O. V. (2018). "Cultural turns" as a request for culturology. Ukrainski kulturologichni studii, 1 (2), 55-59 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.09.2018 р.

UDC 351:342.7

Novak-Kalyayeva Larisa
Doctor of Science in Public Administration,
Professor of the Department of
Public Administration, Lviv Regional Institute for
Public Administration of the National Academy
for Public Administration
under the President of Ukraine
ORCID 0000-0002-2897-8858
novak.kalyayeva@gmail.com

Rachynskyi Anatoliy
Doctor of Science in Public Administration,
Professor of the Department of
Public Administration and Public Service,
National Academy for Public Administration
under the President of Ukraine
ORCID 0000-0001-9888-6978
arachynskyi@ukr.net

MULTICULTURALISM AS THE MOST CONSTRUCTIVE APPROACH TO THE PROSPECTS OF CIVILIZATION

The purpose of this article is to rationalize human rights as a prevailing tendency in the development of modern society and governance. In particular, the main aspects of the problematic in their dialectical interconnection are actualized as well as the processes of formation of the principles of social interaction in the historical retrospective are outlined. **Methodology.** The general research strategy is based on the methodology of public administration: on the basis of historical, axiological and dialectical methods, cause-effect relationships between social processes and phenomena have been substantiated, the result of which has been the introduction of human rights methodology, including the concept of sustainable development. **Scientific novelty** consists in expanding theoretical representations of multiculturalism as the most constructive approach to the prospects of civilization. The role of informational and technological influences on society and government as well as the importance of protecting the universality of the information space, its integrity and openness are emphasized. It is consistently held that human rights create a powerful democratic potential for constructive change, development, and progress of society and governance on the basis of social interaction. **Conclusions.** It is substantiated that interconnection and interaction of human rights and sustainable development imperatives have a significant effect on the democratization of public life and ensuring the rule of law not only at the local but also at the national and global levels of government. It has been proved that the problem and tension between the universality of human rights and the cultural interconnection of identities in a multicultural world are manifested by the crisis in the contemporary world humanitarian space and specific approaches to its solution. Far controversial understanding of human rights by societies of different continents, confessions, traditions, and cultures, which has led to the denial of the cultural conditionality of human rights, has been established.

Key words: culture; values; identity; human rights; priorities of sustainable development; social and intercultural interaction.

Новак-Калаяєва Лариса Миколаївна, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; Рачинський Анатолій Петрович, доктор наук з державного управління, доцент, професор, заслужений працівник України, професор кафедри публічного управління та публічної служби Національної академії державного управління при Президентові України

Мультикультуралізм як найбільш конструктивний підхід до перспектив розвитку цивілізації

Метою статті аргументація прав людини як переважаючої тенденції у розвитку сучасного суспільства й управління. Для її реалізації, зокрема, актуалізовано основні аспекти проблематики у їх діалектичному взаємозв'язку й окреслено процеси формування засад суспільної взаємодії в історичній ретроспективі. **Методологічна** основа наукового дослідження. Загальна стратегія дослідження базується основі історичного, аксіологічного та діалектичного методів обґрунтовано причинно-наслідкові зв'язки між суспільними процесами та явищами, результатом яких стало впровадження методології прав людини, зокрема й у концепт сталого розвитку. **Наукова новизна** полягає у розширенні теоретичних уявлень про мультикультуралізм як найбільш конструктивний підхід до перспектив розвитку цивілізації. Відзначено роль інформаційно-технологічних впливів на суспільство та владу, а також важливість захисту універсальності інформаційного простору, його цілісності та відкритості. Послідовно проводиться думка, що права людини обумовлюють створення потужного демократичного потенціалу конструктивних змін, розвитку та прогресу суспільства й управління на основі суспільної взаємодії. **Висновки.** Обґрунтовано, що взаємозв'язок та взаємодія прав людини та імперативів сталого розвитку має значний ефект демократизації суспільного життя й забезпечення верховенства права не тільки на місцевому, але й на національному та глобальному рівнях управління. Доведено, що проблемність і напруження між універсальністю прав людини та культурним взаємозв'язком ідентичностей у мультикультурному світі проявляються кризою у сучасному світовому гуманітарному просторі та специфічними підходами до її розв'язання. Встановлено